Anne Wiazemská

Studijní rok

erotika

Anne Wiazemská
Studijní rok

Eroika

Anne Wiazemská

Studijní rok

přeložil Josef Brož

román

Eroika | Praha | 2013

Originally published under the title
Anne Wiazemsky: *Une année studieuse*

Copyright © Éditions Gallimard, Paris 2012
Czech edition © PROSTOR/Eroika, 2013
Translation © Josef Brož, 2013
Cover photo © Michel Le Tac/PARISMATCH/SCOOP (détail)

ISBN 978-80-87409-24-4

Florence Malrauxové

Jednoho červnového dne roku 1966 jsem napsala krátký dopis Jeanu-Luku Godardovi na adresu *Cahiers du Cinéma*, ulice Clément-Marot 5, Paříž 8. Psala jsem mu, že se mi velmi líbil jeho poslední film *Mužský rod, ženský rod*. Napsala jsem mu ještě, že se mi líbil také muž, který stál v pozadí tohoto filmu, a že tím mužem je právě on. To vše jsem napsala, aniž bych si uvědomila váhu některých slov, téměř bezprostředně po rozhovoru s Ghislainem Cloquetem, kterého jsem potkala v průběhu natáčení filmu Roberta Bressona *A co dále, Baltazare*.

Stali jsme se zrovna přáteli a Ghislain mě tehdy pozval na oběd. Byla neděle, měli jsme spoustu času, a tak jsme si vyrazili na výlet do Normandie. V jednu chvíli jsem mu začala vyprávět o Jeanu-Luku Godardovi, o své lítosti při vzpomínce na naše tři „pokažená" setkání. „Proč mu nenapíšete?" zeptal se Ghislain. A při pohledu na mé rozpaky doplnil: „Víte, že je to velmi osamělý člověk?" A vzápětí mi s pobavením připomněl, jaké jsem přibližně před rokem vedla řeči.

Jean-Luc Godard se přijel podívat na pozvání produkční Mag Bodardové na natáčení *Baltazara*. Právě ona mě přiměla, abych s nimi poobědvala, čímž jsem se dostala do nemilosti. Kdybych tehdy věděla, o koho jde – do té doby jsem opravdu neviděla žádný jeho film – nebyla bych ani tak naštvaná ze všech těch diskusí, které ho provázely: všude kolem mě i v novinách jste museli s jeho filmy souhlasit, nebo být proti nim, ale neznat je, to bylo nemyslitelné. Rok poté mi bylo při vzpomínce na tento oběd stydno. Robert Bresson, jehož tato návštěva obtěžovala, si z Godarda neustále utahoval. Využíval k tomu své obvyklé zdvořilosti, přičemž se tvářil jako úplné neviňátko a vrhal na mě spiklenecké úsměvy.

Ještě téhož léta jsme se setkali podruhé. Robert Bresson si v laboratořích LTC prohlížel pasáže svého filmu, já ho doprovázela a čekání jsem si krátila četbou v kavárně naproti.

Jakmile Jean-Luc Godard vstoupil, spatřil mě, a jako kdyby mi chtěl něco důležitého říct, zamířil rychle ke mně. Po několika vteřinách ticha ukázal na mou knihu: „Vy čtete *Deník zloděje*?“ – „Ano.“ – „Líbí se vám to?“ – „Ano.“ Pokračovala jsem v četbě, aniž bych se příliš zabývala jeho přítomností.

Třetí setkání se událo v červnu.

Opustila jsem na několik hodin venkov, kde jsem se připravovala na maturitu, abych vyhověla pozvání Rogera Stéphana, který byl natolik okouzlen filmem *A co dále, Baltazare,* že mu věnoval celý svůj televizní pořad *Pour le plaisir*. Mezi těmi, jež zpovídal, byl Robert Bresson, já, ale i různí členové štábu a ohromující počet osobností. Také Jean-Luc Godard, s nímž jsem se bolestivě srazila na schodišti domu, když jsem šla dolů, zatímco on nahoru. „Kreténe! Imbecile! Idiote!“ křičela jsem, aniž bych si uvědomila, s kým mám co do činění. A zatímco mi pomáhal, abych se zvedla, omlouval se. „Promiňte!“ mumlala jsem. Potom jsem utekla, abych zakryla svůj stud. Něco se však změnilo od okamžiku, kdy jsem několikrát po sobě viděla *Bláznivého Petříčka*, jehož tragická krása mnou otřásla. Nešla jsem se podívat na Godardovy starší filmy, ale očekávala jsem nedočkavě ten následující.

Mužský rod, ženský rod posloužil jako rozbuška. Naprosto nesmyslně jsem film přijala jako svého druhu vzkaz, který byl určen pro mě, a proto jsem na něj odpověděla.

Když jsem dopis odeslala, poprvé v životě jsem vyrazila na letní koktejl, který pořádalo nakladatelství Gallimard. Právě jsem částečně neuspěla při maturitě z filozofie a musela jsem si v září zopakovat ústní zkoušku. I přes tento neúspěch a navzdory mému studu jsem byla ten den ve formě, nabitá zvláštní energií.

Na zahradě se tlačil dav lidí: spisovatelé, které jsem viděla v televizi, několik přátel mé rodiny, mnoho neznámých tváří. Naštěstí tu byl Antoine Gallimard, jehož jsem znala už od dětství, který mi přinesl sklenici šampaňského. Potichu mi vysvětlil, kdo je kdo. Druhá sklenice šampaňského posílila

moje obavy – a zvědavě jsem se ho zeptala, zda ten muž nedaleko bufetu je opravdu Francis Jeanson. Antoine přisvědčil.

Slyšela jsem, jak o Francisi Jeansonovi mluví můj dědeček François Mauriac, který několikrát zmínil jeho činnost během války v Alžírsku, jeho podporu FLN stejně jako vznik sítě, jež nesla jeho jméno. Nejprve byl pronásledován policií, poté však byl omilostněn a nakonec dosáhl toho, že se mohl pohybovat jako svobodný člověk.

Ovšem Francis Jeanson byl pro mě především člověkem blízkým Sartrovi a Simone de Beauvoirové, kterou jsem obdivovala od okamžiku, kdy jsem četla jako puberťačka její *Paměti spořádané dívky*. Francis Jeanson jim věnoval díla, která jsem znala. Věděla jsem také, že učil filozofii v Bordeaux. Právě to bylo pro mě rozhodující.

S nasazením, které bych u sebe nečekala, jsem se k němu vrhla, abych mu vysvětlila, kdo jsem, a pověděla mu o svém neúspěchu při maturitě. Uzavřela jsem to slovy:

„Potřebuji, abyste mi dával lekce z filozofie."

„Nic víc?"

Byl trochu překvapen.

„Nic víc."

Vyměnili jsme si telefonní čísla a dali si schůzku 1. srpna u něj doma v ulici Raynouard, v 16. obvodu.

„Au revoir, mademoiselle."

„Au revoir, monsieur."

Stvrdili jsme domluvu podáním ruky a Francis Jeanson se opět vrhl do konverzace, kterou přerušil s mým příchodem.

Ovládla mě náhle únava, jako bych podala nějaký sportovní výkon.

„Ty už odcházíš?" zeptal se Antoine.

„Ano."

„Doprovodím tě ke dveřím."

Zůstali jsme chvíli na chodníku před domem číslo 5 v ulici Sébastien-Bottin, abychom probrali letní prázdniny. On se chystal na plachtění, já odjížděla nazítří na jih Francie za

kamarádkou, než nastane 1. srpna v Paříži den mých opravných zkoušek.

„Jsi oprsklá," řekl Antoine. „Jen tak oslovit muže, kterého vůbec neznáš, aby ti dával lekce z filozofie!"

A přidal jeden ze svých oblíbených žertů:

„Ty máš zřejmě ráda jenom staré!"

Tehdy nám totiž bylo oběma nějakých devatenáct let.

U kamarádky v Montfrinu běžel čas rychle. Vstávaly jsme brzy, abychom mohly pomáhat při sklizni broskví, dost vyčerpávající práci, která mi však vyhovovala. Musely jsem nasbírat ovoce a potom ho poskládat do koše podle velikosti. Bylo potřeba to navíc udělat rychle a přesně – spolu s dvacítkou zemědělských dělníků. Milovala jsem zlatavé, měkké ranní slunce, omamnou vůni broskví i to soustředěné ticho kolem. Rozhodly jsme se s Nathalií, že se nebudeme zdržovat zbytečným tlacháním, abychom nevypadly z rytmu.

Odpoledne jsme odpočívaly na okraji bazénu nebo – když bylo příliš vedro – v pokojích se zavřenými okenicemi. Rodinný dům kamarádky se nacházel na návrší s výhledem do celého kraje. Bydlely jsme na zámku, na skutečném zámku z 18. století, který se podobal všem těm pohádkovým zámkům mého dětství. Nikdy jsem nebyla naštěstí tak unavená, abych si neprošla všechny ty početné pokoje a neprohlédla knihovnu. Správcová nám připravovala jídlo, které jsme si dávaly samy v ohromné jídelně.

Jednou večer, mohlo být tak něco kolem desáté, zazvonil telefon. Byl daleko od salonu, kde jsme se zdržovaly, až ve vestibulu. Nathalie ho šla zvednout a potom mě zavolala. Měla takový zvláštní výraz, když mi podávala sluchátko.

„Říkal, že se jmenuje Jean-Luc Godard," zašeptala nevěřícně.

Hlas po telefonu byl opravdu jeho, ale myslela jsem si, že jde o nějaký Antoinův vtip, případně někoho z mých přátel, neboť by to odpovídalo našemu věku a chování. Ale on mi

to vzápětí vysvětlil. Můj dopis opravdu dorazil do *Cahiers du Cinéma* a on se zpozdil s odpovědí jen proto, že byl právě v Japonsku. Opomněla jsem navíc uvést svou adresu a telefonní číslo. Zavolal proto produkční Mag Bodardové a potom volal ke mně domů. Matka mu odpověděla, že „jsem někde na jihu a obtížně k zastižení". Hodně naléhal, tvrdil, že je to velmi důležité, a že se mnou dokonce musí v deset večer neodkladně mluvit. Po jistém váhání matka nakonec svolila.

„Musím vás vidět zítra. Kde jste? Jak vás mohu zastihnout?"

Předala jsem mu Nathalii, aby mu vysvětlila, jak se sem dostane. Nejprve musí letadlem až do Marseille, potom si půjčí vůz, dá se směrem na Avignon, kde už je malá vesnice Montfrin značená. Vzala jsem si znovu telefon.

„Řekněte mi jméno kavárny nebo restaurace, kde bychom se mohli setkat."

Protože jsem nikdy neopustila usedlost, nic jsem tam neznala.

„Tak se sejdeme před radnicí. V každé vesnici ve Francii musí být nějaká radnice..."

Slyšela jsem, jak nahlas počítá.

„V poledne."

A než zavěsil, ještě řekl:

„Před radnicí, nezapomeňte."

Dívaly jsme se na sebe s Nathalií a nezmohly jsme se na slovo. Rádio v hale právě hrálo Straussův valčík a my jsme jedna po druhé v opuštěném vestibulu začaly najednou tančit jako šílené – až nám vyhrkly slzy do očí: smály jsme se radostí, nedočkavostí, nervozitou a já nevím čím ještě.

Ano, byl tam, přesně v poledne před radnicí. Měl na sobě městský oblek a knihu v ruce. Tmavé brýle skrývaly částečně jeho oči, ale mnohem méně, než říkali novináři. Ty oči jiskřily radostí, což hrálo s jeho ryzím až dětinským úsměvem. Před čtvrthodinou jsme s Nathalií vyrazily s pocitem, že nám začíná důležitý den.

„Stačil jsem se rozhlédnout kolem, ale nic tu není... Lepší by bylo poobědvat někde u Avignonu. Máte hlad? Půjčil jsem si auto."

Během cesty hodně mluvil – jako někdo, kdo má strach z mlčení. Pochopila jsem, že se chystá natáčet dva filmy najednou, chtěla jsem se ho na něco zeptat, ale on už mezitím změnil téma: Jací jsou moji oblíbení spisovatelé? Zdalipak mám ráda Mozarta? Zvláště ho zaujalo, že sklízím broskve krátce předtím, než půjdu na opravnou zkoušku z filozofie.

V restauraci, zatímco jsem labužnicky studovala jídelní lístek, si vybral něco jen tak. Dívali jsme se stále na sebe, ale nikdy přímo, spíš tak nějak úkosem. V okamžiku, kdy jsem ucítila, že má oči upřené na mě, odvrátila jsem se – a naopak. Nebylo v tom nic pokryteckého, byla to jen taková hra mezi jeho a mým studem. Cítila jsem se šťastná a věděla jsem, že on byl také šťastný. Byl to takový jemný, ale silný pocit, jenž se během těch hodin umocňoval.

Při odchodu z restaurace mě chytil za ruku. Pro něj stejně jako pro mě bylo přirozené procházet se takhle jeden vedle druhého uličkami tohoto malého města poblíž Avignonu. Vypadali jsme pro ty, kteří nás potkávali, jako pár? Nevěděla jsem to, nekladla jsem si žádnou takovou otázku. Nemyslela jsem na nic jiného než na rozkoš, kterou jsem pociťovala z toho, že je blízko mě a že poslouchám, jak mluví, protože mluvil a mluvil...

V obchodě s deskami mi koupil Mozartova kvarteta; v knihkupectví zase *Nadju* od Andrého Bretona. Byl by mi koupil ještě další dárky, kdybych ho nepožádala, aby přestal, neboť jsem se náhle cítila trapně za tu přehnanou štědrost.

Ale hodina jeho odjezdu do Paříže se blížila a on mě musel odvézt do Montfrinu a vrátit se na letiště do Marseille.

V autě už nezůstalo nic z toho lahodného pocitu štěstí. Najednou zmlkl a já nevěděla, co mám říct. Rozhostilo se mezi námi tíživé ticho. Sledoval cestu před sebou a já zase krajinu. Zdálo se mi, že se mezi námi stalo cosi nenapravitelného, co všechno pokazilo, a že ho vidím naposledy.

Zastavil vůz na půlkruhové terase před naším domem tak prudce, že jsem se málem udeřila o sklo. Pustil volant a vzal mě do náruče. Šeptal, že je mu moc smutno, když mě opouští, že si už nedokáže představit život beze mě, že, že... Přerušila jsem ho: „Vraťte se." – „Ano." Cudně a rychle mě políbil na tvář a já jsem okamžitě utekla, se srdcem bušícím jako nikdy.

Během tří dnů jsem dostala několik telegramů, kde mi zopakoval, co mi už šeptal v autě. Četla jsem je stále znovu a znovu. Téměř všechno bylo tak zmatené, neskutečné. Přesto jsem dokázala vstávat pořád ve stejnou hodinu a společně s Nathalií jsem se zemědělci trhala broskve. Ale během dne se některé věci změnily. Bez ustání jsem poslouchala Mozartova kvarteta. Často jsem stála u vestibulu: v té době telefonistka četla nejdřív text telegramu do telefonu, který o několik hodin později pošťák donesl. V jednom z nich mi navrhl nazítří schůzku. Zase v poledne a znovu před radnicí.

Padli jsme si okamžitě do náruče. Bylo to cudné sevření, ale už velmi jasně vyvolávalo milostnou touhu. Znovu jsme se vydali po stejné cestě do malého města blízko Avignonu na stejná místa a do stejné restaurace: zopakovat tento rituál nás bavilo a zároveň ochraňovalo. Řekl, že by mi chtěl tykat a ještě mnohem víc. Přijmout tykání byl možná souhlas s přijetím toho ostatního, aniž bych však řekla něco, co by nás zavazovalo příliš rychle. Nebyla to bázlivost z jeho strany nebo pokrytectví z mé. Šlo o to nic neuspěchat, postupovat zvolna, obezřetně; využít těch chvil plných očekávání, než jsme se vzájemně poznali.

Mluvil především on, ale moje mlčení „říkalo mnohé", jak mi napsal následující den.

K mému velkému překvapení mi vyložil, co pro něj – už rok – znamenám.

Všechno to začalo mojí fotografií v *Le Figaro*, vytvořenou během natáčení *A co dále, Baltazare*.

„Zamiloval jsem se do dívky na fotografii. Abych se s ní setkal, navrhl jsem s pomocí Mag Bodardové udělat rozhovor s Robertem Bressonem pro *Les Cahiers du Cinéma*."

Pamatoval si všechny detaily z toho oběda.

„Byli jste odporní, oba dva, naprosto odporní! On dával najevo, že nezná román Jacka Londona *Michal bratr Jerryho: Román ze světa cvičených zvířat,* a ty jsi hltala jeho slova a on s tím uctíváním souhlasil!"

Nelíbil se mi pojem uctívání, ale tím se nezabýval. Jeho naléhavost mě rozesmála. Náhle zvážněl: Byla jsem zamilovaná do Roberta Bressona? Byli jsme milenci? A pokud ano, zůstali jsme jimi dosud? Jeho vážný výraz, jeho způsob, jakým mi kladl otázky – s pohledem upřeným přímo do očí – se mi zdál tak nemístný, že jsem nedokázala odpovědět jinak než pokrčením ramen. Ale všimla jsem si, že ho to rozesmutnilo: „Ne, samozřejmě že ne." V tu chvíli se mu ulevilo a vzal mě pod stolem za ruce.

„Byl bych rád, abyste věděla přesně, jak to s vámi myslím."

Chvílemi se mezi nás vracelo vykání.

Restaurace, kde jsme byli na obědě, se vyprazdňovala. Nějaká mladá dívka zametala mezi stoly, číšník si četl noviny za barem. Nikdo po nás nechtěl, abychom odešli, zdálo se, že na nás zapomněli. Jean-Luc toho využil, aby mi vysvětlil velmi jasně, několika slovy, že nesmírně miloval Annu Karinu a že velmi trpěl, když ho opustila, ale že jejich vztah je už dávno u konce. A dodal, že byl nadšený také Marinou Vladyovou až do dne, kdy mě navštívil v Montfrinu: když se zamiloval do mě, přestal milovat ji. S jednou natočil *Made in USA*, s druhou začal 8. srpna natáčení *Dvě nebo tři věci, co o ní vím*.

„Je to tedy velmi jednoduché. Jsem sám, bez jakéhokoliv svazku, volný. A co vy?"

Krátce jsem mu popsala svou první nešťastnou lásku během natáčení *A co dále, Baltazare*.

„Stále ho milujete?“

„Ne.“

Náhle vybuchl smíchem, tak radostným, tak bezstarostným. Mluvili jsme spolu naprosto upřímně, poslouchali jsme se navzájem pozorně a s důvěrou. Nezpochybňovala jsem, co mi říkal, a on také ne.

Když jsme byli venku v opuštěných uličkách, pokračoval ve vyprávění o roce, který uplynul.

Vstoupil do kavárny naproti laboratořím LTC, protože mě viděl, jak si tam čtu. Oslovil mě s trochu šíleným úmyslem se mě zeptat: „Chcete si mě vzít?“, ale nedokázal se najednou vymáčknout. Stejně tak za mnou běžel po našem setkání na schodišti domu Rogera Stéphana, aby mě pozval na skleničku, ale já už byla pryč. Potom se vydal na promítání filmu Roberta Bressona s nadějí, že nás osud znovu svede dohromady. Marně.

„Už jsem byl smířen s tím, že tě neuvidím, když…“

Nasadil škodolibý tón a s veškerou rozkoší, jako by chtěl znovu prožít ty okamžiky, učinil pauzu.

„… když jsi dostal můj dopis!“

„Zázrak! Vrátil jsem se z Japonska na poslední přípravu svých dvou filmů a náhodou jsem zašel do *Cahiers*. Nikdy neotevírám dopisy, které dostávám, ale na stole byl jeden s omluvou od sekretářky, že nedopatřením otevřela dopis určený pro mě… Chtěl jsem ho hodit do koše, ale zahlédl jsem tvůj podpis…

Seděli jsme nyní na lavičce na náměstí, ve stínu starého fíkovníku. Tiskl mě k sobě a mlčel. Až nakonec zašeptal:

„Ach, Jeanne, jakou cestu jsem musel vykonat, než jsem došel až k tobě.“

A na můj užaslý výraz dodal:

„To říká Jeanne zloděj v hovorně věznice. Neznáš *Kapsáře* od Roberta Bressona?“

Na konci dne jsme byli v autě znovu zkroušení a zmatení z toho, do jakého stavu jsme se to dostali. Byli jsme téměř oněmělí tím, že každý pojede svou cestou, že se rozdělíme. Nemohli jsme najít žádná slova, jimiž bychom si dodali aspoň trochu útěchy.

Když jsme přijeli ke kruhové baště před zámkem, jeho tvář se náhle rozjasnila.

„Mám nápad: doprovodíš mě do Marseille a já ti dám peníze na taxík, aby ses mohla vrátit."

A bez toho, že by mi dal čas na rozmyšlenou, dodal:

„Ale tvoje kamarádka musí jet s tebou, nechci, aby ses vracela sama. Ve dvou nic neriskujete."

Jeli jsme směrem na Marseille. Seděla jsem vedle něj, Nathalie byla vzadu. Nepřijala tuto neočekávanou nabídku hned. Ale přemlouval ji s takovým zápalem a vzrušením, že na to nakonec přistoupila. „Je to jen kvůli vám," řekla mu. „A on by to mohl být také někdo jiný?" Odpovídal jí páté přes deváté s dětskou škodolibostí, jež z něho živelně sálala, když byl šťastný nebo jednoduše v dobré náladě. Nathalie se začervenala. „To je úžasné. Rád bych natočil tvář červenající se mladé dívky." Skákal rychle z tématu na téma, pohrával si s myšlenkami a obrazy. Nathalie tím byla zmatena stejně jako já první den.

Když jsem sledovala reakce své přítelkyně, uvědomila jsem si, jak rychle jsem si zvykla na tohoto zvláštního muže, jenž se nepodobal nikomu z těch, které jsem do té doby znala. Po dvou setkáních a několika telegramech se stal mým dobrým přítelem.

Během cesty neřekl nic neobvyklého. I přes původní ujištění jej přítomnost Nathalie na zadním sedadle přece jen vyplašila. A to přesto, že působila nenápadně, převážně sledovala krajinu a čas od času si dovolila pronést několik bezvýznamných poznámek. Měla na sobě, jako toho léta často, jednoduché modrorůžové šaty z madrasy, které jí velmi

slušely. Blondýna s trochu spáleným nosem. Byla jsem na tom podobně jako ona, s tím rozdílem, že moje vlasy byly stočené do culíku. Na sobě jsem měla obyčejné džíny a starou vyšisovanou košili. Když jsem představovala Nathalii, Jean-Luc to komentoval slovy: „Vy tedy máte barvu, Anne a vy! Skvělá kombinace: těžká práce v zemědělství a k tomu prázdninové studium u bazénu!“

Zastavili jsme na červenou nedaleko letiště. Sledoval mě i Nathalii ve zpětném zrcátku.

„Víte, koho mi připomínáte, vy dvě? Delphine a Marinette, dvě děvčátka z *Pohádek kocoura Moura* od Marcela Aymého. Znáte je?“

Až do poslední výzvy k odletu mě Jean-Luc k sobě tiskl, šeptaje mi slova lásky a ujištění, že se brzy vrátí. Jeho tak viditelný zármutek, stejně jako ten můj, Nathalii natolik ohromil, že ze sebe náhle vykoktala, překvapená svou vlastní odvahou:

„Příště, pokud vám to udělá radost, přijďte k nám domů na oběd. Ale dlouho s tím neotálejte: máma a můj bratr přijedou za osm dní...“

Dívali jsme se za ním, jak se vzdaloval s posledními cestujícími k odletu. Ještě předtím, poté, co vrátil vypůjčený vůz, nám našel taxi, vysvětlil řidiči, kam nás má zavézt, zaplatil dopředu a přidal pořádné spropitné. Řidič už nás v dobré náladě očekával.

Usadily jsme se dozadu a sledovaly jsme západ slunce trochu znepokojené tím, že jedeme samy tak dlouhou cestu taxíkem, když na nás náhle padla únava, která přichází vždy po tolika emocích. Byla jsem smutná a Nathalie najednou také. V přítomnosti řidiče jsme zmlkly a pokračovaly dál, nyní už v noci.

„Co by asi řekla matka, kdyby nás viděla,“ zašeptala konečně Nathalie.

„A co ta moje!“